

ทำนองเสียงของคำช่วย 「ネ」 ในภาษาญี่ปุ่น

อัญญาพร บุตรี

1. บทนำ

คำช่วยท้ายประโยคมีหน้าที่แสดงความรู้สึกของผู้พูดที่มีต่อสาร หรือผู้ฟังโดยตรง โดยปกติคำช่วยท้ายประโยคไม่มีวิธีออกเสียงตายตัว แต่เมื่อไปประกอบในประโยค จะมีทำนองเสียง (Intonation) ต่างกันไปตามความรู้สึกที่ผู้พูดต้องการจะสื่อ เช่น คำช่วย 「力」 เมื่อเสียงขึ้นสูงแสดงว่าผู้พูดต้องการการตอบสนองจากผู้ฟัง แต่เมื่อเสียงลงต่ำอาจแสดงเพียงความสงสัยของผู้พูด และคำช่วย 「ヨ」 มีทั้งกรณีเสียงขึ้นสูงและลงต่ำเช่นเดียวกัน แต่กรณีทำนองเสียงขึ้นสูงจะแสดงว่าผู้พูดต้องการเน้นให้ผู้ฟังรับฟังข้อมูลอย่างตั้งใจ และใช้ในการดำเนินคดีมากกว่า ในขณะที่ทำนองเสียงลงต่ำนิยมใช้ในการอธิบายความอย่างต่อเนื่อง¹

สำหรับคำช่วยท้ายประโยค 「ネ」 มีหน้าที่แสดงความรู้สึกมากกว่าคำช่วยท้ายประโยคอื่นๆ นอกจากจะปรากฏในตำแหน่งท้ายประโยคแล้วยังปรากฏในตำแหน่งท้ายอนุพยางค์ได้ และใช้ได้ทั้งในสถานการณ์เป็นกันเอง และสถานการณ์ที่เป็นทางการ จึงมีความถี่ในการใช้มากที่สุดในบรรดาคำช่วยท้ายประโยค และมีทำนองเสียงมากกว่า 2 แบบ

ในการศึกษาภาษาญี่ปุ่นขั้นต้น มักระบุทำนองเสียง 「ネ」 ไว้สองแบบคือ แบบขึ้นสูง (上昇イントネーション) และแบบลงต่ำ (下降イントネーション) ทำนองเสียงแบบขึ้นสูงสำหรับยืนยันข้อมูล และทำนองเสียงแบบลงต่ำสำหรับขอความเห็นพ้อง

แต่ในความเป็นจริง คำช่วย 「ネ」 ยังมีหน้าที่อื่นๆ อีกที่ไม่ได้ระบุไว้ในแบบเรียนขั้นต้น ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงจะศึกษาทำนองเสียงของคำช่วย 「ネ」 ในหน้าที่ต่างๆ จากคลังข้อมูล เพื่อสรุปหลักการออกทำนองเสียง 「ネ」 ที่เหมาะสมโดยพิจารณาเรื่องเพศประกอบ และเพื่อให้เหมาะแก่การให้ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยนำไปประยุกต์ใช้จึงจะทำการแบ่งทำนองเสียงอ้างอิงเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทย

2. ปรัชสน์วรรณกรรม

2.1 หน้าที่ทางการสื่อสารของคำช่วย 「ネ」

ในงานวิจัยเบื้องต้น ผู้วิจัยใช้การแบ่งหน้าที่คำช่วย 「ネ」 ของ チューシー (2009, อัญญาพร บุตรี) เป็นเกณฑ์ “หน้าที่ทางการสื่อสาร” (伝達機能) ซึ่งเป็นการแบ่งที่ได้จากการแบ่งหน้าที่และการใช้ของ 伊豆原 (1992) และ 野田 (2002) มาจัดกลุ่มใหม่

หน้าที่ทางการสื่อสารของคำช่วย 「ネ」 คือหน้าที่ที่แสดงว่าผู้พูดต้องการแสดงความรู้สึกใดต่อผู้ฟัง チューシー (2009) ได้แบ่งหน้าที่ทางการสื่อสารของคำช่วย 「ネ」 ไว้ 6 ประเภท ดังนี้

1. หน้าที่เรียกความสนใจ (注視要求) คือ หน้าที่ที่ผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังตอบสนองโดยแสดงความสนใจ ข้อมูลร่วมกันในระหว่างดำเนินการสนทนา ผู้พูดจะมีข้อมูลมากกว่าผู้ฟัง เช่น ในตัวอย่างที่ (1) 三輪 อธิบายเหตุผลว่าทำไมสามมิของ 昌子 จึงอายที่จะบอกกรรยาว่าไปเรียนเต้นลีลาศ

(1) 三輪 奥さんに内緒になさっているというのは単にはずかしいからでしょう。

昌子 それも経験？

三輪 男としてのね。それとたぶんもうそろそろダンスをやめるかもしれませんね。

(『Shall We ダンス?』)

2. หน้าที่ขอความเห็นพ้อง (同意要求) คือ หน้าที่ที่ผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นว่าเห็นด้วย ผู้พูดมีข้อมูลในการตัดสินใจเท่ากับผู้ฟัง เช่น ในตัวอย่างที่ (2) 審査員 ขอความเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่ที่ตัดสินคะแนนของนักร้อง おタマ เท่ากับการตีระฆังสองครั้ง

(2) 審査員 おタマちゃん、鐘二つですね。

審査員長 ですね。

(『のど自慢』)

3. หน้าที่ขอการยืนยันข้อมูล (確認要求) คือ หน้าที่ที่ผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังยืนยันว่าข้อมูลที่สอบถามนั้นถูกต้อง ผู้พูดมีข้อมูลน้อยกว่าผู้ฟัง เช่น ในตัวอย่างที่ (3) 鈴木 ถามยืนยัน 磯村 ซึ่งเป็นครูฝึกปลาโลมาว่าปลาโลมากระโดดได้เพราะการทำท่าทางแปลกๆ ของ 磯村 ไหมหรือไม่

(3) 磯村 {合図をしてイルカがジャンプする}

鈴木 今のでイルカが飛ぶんですね？

磯村 そんな訳ないだろ、何言ってんだ。

(『ウォーター・ボーイズ』)

4. หน้าที่แสดงความสนใจ (注視表示) คือ หน้าที่ที่ผู้พูดต้องการแสดงให้ผู้ฟังรู้ว่าผู้พูดกำลังให้ความสนใจ โดยถูกกระตุ้นจากผู้พูดฝ่ายตรงข้าม หรือผู้พูดเอง เช่น 「ネ」 ในสำนวน 「そうですね」 ที่ใช้แสดงว่าผู้พูดเริ่มคิด หรือในตัวอย่างที่ (4) 杉田 ได้แสดงความสนใจในคำถามของ 磯村

(4) 磯村 どうすか、シンクロのときは。

杉田 さあ、どうなのでしょうね。分かりません。

(『ウォーター・ボーイズ』)

5. หน้าที่แสดงความเห็นพ้อง (同意表示) คือ หน้าที่ที่ผู้พูดต้องการแสดงให้ผู้ฟังรู้ว่าผู้พูดเห็นด้วยกับความคิดเห็น หรือสิ่งที่กล่าว เช่น ในตัวอย่างที่ (5) 圭介 แสดงความเห็นพ้องกับความคิดเห็นของ 試験官 ว่าร้านโซบะที่พูดถึงรสชาติไม่ดี

(5) 試験官 あ、そば屋ならそこまずいけど、うまいところあるよ。

圭介 そうですね。

(『のど自慢』)

6. หน้าที่แสดงการยืนยันข้อมูลกับตนเอง (自己確認表示) คือ หน้าที่ที่ผู้พูดต้องการแสดงให้ผู้ฟังรู้ว่าสิ่งที่ผู้พูดกล่าวนั้น เป็นสิ่งที่ผู้พูดไม่ได้คิดไว้ก่อนจึงต้องยืนยันข้อมูลกับตนเอง เช่น ในตัวอย่างที่ (6) 女性客 A ถามข้อมูลเกี่ยวกับชื่อปลาที่ 鈴木 ไม่รู้จักดี จึงต้องคิดและตอบโดยแสดงผลการยืนยันข้อมูลในใจกับตนเองด้วย 「ネ」

(6) 女性客A あのヘンテコな魚、なんて言うんですか。

鈴木 あ、エレファントノーズですね。

(『ウォーター・ボーイズ』)

หน้าที่ 3 ประเภทแรกเป็นหน้าที่ที่ต้องการทำที่ตอบสนองจากผู้ฟัง และอีก 3 ประเภทเป็นหน้าที่ที่แสดงท่าทีไม่จำเป็นต้องมีการตอบสนองจากผู้ฟังอีก

2.2 งานวิจัยเกี่ยวกับทำนองเสียงคำช่วย 「ネ」

杉藤 (2001) ศึกษาความแตกต่างของระดับเสียงของคำช่วย 「ネ」 กรณีที่ต้องการการตอบสนองจากผู้ฟัง และ

กรณี “ยืนยันข้อมูลกับตนเอง” ซึ่งไม่ต้องการการตอบสนองจากผู้ฟัง พบว่าทั้งสองกรณีมีการออกทำนองเสียง 「ネ」 แบบขึ้นสูง โดย “การลดทำนองเสียงขึ้นสูงของ 「ネ」 ทำให้มีการเปลี่ยนความหมายจาก 「ネ」 ที่ต้องการการตอบสนองจากผู้ฟังเป็น 「ネ」 ที่ใช้การยืนยันข้อมูลกับตนเอง” (น.15)

森山 (2001) ออกแบบประโยค 「この本、いいね」 โดยออกเสียง 「ネ」 ทั้งหมด 5 แบบ คือ แบบขึ้นสูงมาก (急上昇) แบบขึ้นสูง (上昇) แบบขึ้นค่อนข้างสูง (緩上昇) แบบปกติ (平坦) ² และแบบลงต่ำ (下降) สํารวจนักศึกษาชาวญี่ปุ่นจำนวน 94 คนว่ามีการรับรู้ความหมายอย่างไร ผลการสำรวจพบว่านักศึกษามากกว่า 50% ระบุความหมายประโยคที่มี 「ネ」 ทำนองเสียงแบบขึ้นสูงมาก และแบบขึ้นสูงว่ามีความหมายว่า “หนังสือเล่มนี้หยิบไปได้ใช้ไหม” ในขณะที่เสียงแบบปกติและแบบลงต่ำมีความหมายว่า “หนังสือเล่มนี้เนื้อหาดีนะ”

นอกจากนี้ ยังเปรียบเทียบทำนองเสียงแบบขึ้นสูง ซึ่งพบได้ทั้งในกรณีต้องการและไม่ต้องการการตอบสนองจากผู้ฟัง โดยให้นักศึกษา 34 คนตัดสินว่าเป็นธรรมชาติหรือไม่ พบว่า ทำนองเสียง “ขึ้นสูงที่ชัดเจน” (明示的上昇) หากใช้ในประโยค 「私は嫌ですね」 จะไม่เป็นธรรมชาติ แต่หากใช้ในประโยค 「君、行きますね」 จะเป็นธรรมชาติ

森山 (2001 : 44) กล่าวว่า 「ネ」 ในประโยค 「うちの家族は皆みかんが好きなんですね、だから、冬はいくつも箱で買うんです。」ว่า “ไม่ใช่การขอการยืนยันข้อมูล แต่ก็เป็นการยืนยันการตอบสนองของผู้ฟังเพื่อดำเนินการสนทนาในสถานการณ์สื่อสาร” จึงใช้ 「ネ」 ทำนองเสียง “ขึ้นสูงที่ชัดเจน” ด้วย

จากงานวิจัยเบื้องต้นด้านทำนองเสียงทั้งสอง ทำให้สรุปผลทำนองเสียงของคำช่วย 「ネ」 ที่ศึกษาแล้วดังนี้

1. ผู้พูดภาษาญี่ปุ่นใช้ทำนองเสียงแบบขึ้นสูงที่ชัดเจนกับคำช่วย 「ネ」 หน้าที่ขอการยืนยันข้อมูล
2. ผู้พูดภาษาญี่ปุ่นใช้ทำนองเสียงแบบปกติหรือลงต่ำกับคำช่วย 「ネ」 หน้าที่ขอความเห็นพ้อง
3. ผู้พูดภาษาญี่ปุ่นใช้ทำนองเสียงแบบขึ้นสูงกับคำช่วย 「ネ」 หน้าที่แสดงการยืนยันข้อมูลกับตนเอง แต่ไม่สูงหรือชัดเจนเท่ากับหน้าที่ขอการยืนยันข้อมูล

4. ประโยคที่ 森山 (2001 : 44) ยกมาเทียบเท่ากับคำช่วย 「ネ」 หน้าที่เรียกความสนใจของ チューシー (2009) จึงกล่าวได้ว่าเจ้าของภาษาใช้ทำนองเสียงแบบขึ้นสูงที่ชัดเจนกับคำช่วย 「ネ」 หน้าที่เรียกความสนใจได้

3. วิธีการวิจัย

3.1 คลังข้อมูล

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทำนองเสียงที่ปรากฏในคำช่วย 「ネ」 จำนวนทั้งสิ้น 274 ตัวที่ปรากฏในบทภาพยนตร์ญี่ปุ่น 3 เรื่อง ได้แก่ 『Shall We ダンス?』『耳をすませば』และ『おもひでぽろぽろ』และคำช่วย 「ネ」 จำนวนทั้งสิ้น 2,102 ตัวจากคลังข้อมูลบทปาฐกถาจำลอง (模擬講演) จากคลังข้อมูล 「日本語話し言葉コーパス」 ของ 国立国語研究所他 (2004)

บทภาพยนตร์เป็นบทสนทนาโต้ตอบ มีฉากที่ใช้ภาษาแบบเป็นกันเองมากกว่าแบบเป็นทางการ มีการใช้คำช่วย 「ネ」 ทั้ง 6 หน้าที่ ส่วนบทปาฐกถาจำลอง เป็นบทพูดเดี่ยวในสถานการณ์ค่อนข้างเป็นทางการ ผู้พูดจึงใช้ภาษาสุภาพ และมีการใช้คำช่วย 「ネ」 4 ประเภท คือ เรียกความสนใจ, ขอความเห็นพ้อง, แสดงความสนใจ และ แสดงการยืนยันข้อมูลกับตนเอง ลักษณะเด่นของบทปาฐกถาจำลอง คือ ผู้พูดจะพูดอย่างต่อเนื่องโดยไม่ส่งผลการสนทนาให้ผู้ฟัง ประโยคมีเนื้อความยาวเพราะประกอบด้วยอนุประโยคจำนวนมาก และมีการใช้คำช่วย 「ネ」 ทำนองพากย์มากกว่าบทสนทนา

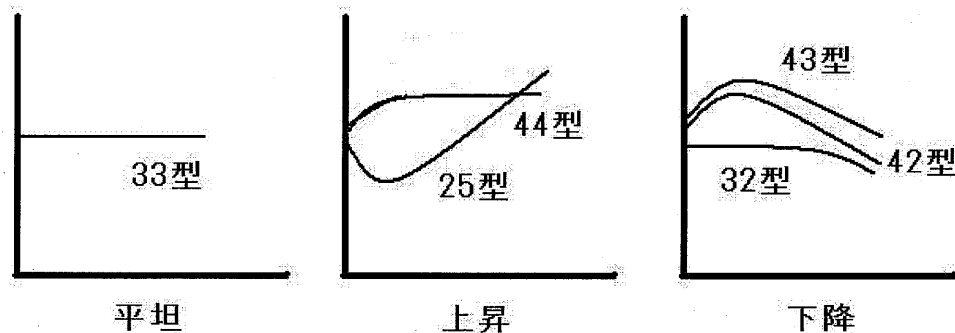
ได้ตอบในภาพยนตร์

อนึ่ง การแบ่งประเภทหน้าที่คำช่วย「ネ」ในงานวิจัย ใช้เกณฑ์ตัดสินจากความหมาย และใจความแวดล้อมเป็นเกณฑ์หลัก ใช้ทำนองเสียงเป็นเกณฑ์รองว่าผู้พูดต้องการกระตุ้นผู้ฟังให้ตอบสนองมากหรือน้อยเท่านั้น

3.2 การถอดทำนองเสียงโดยใช้เกณฑ์เสียงวรรณยุกต์ภาษาไทย

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้การถอดทำนองเสียงโดยการฟัง และเทียบเคียงกับเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยเนื่องจาก ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีความเข้าใจเสียงวรรณยุกต์ไทยอยู่แล้ว สามารถประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้ทันที ผู้วิจัยได้อ้างอิง ทำนองเสียงวรรณยุกต์ต่างๆ เทียบเคียงกับข้อมูลระดับเสียงที่ปรากฏในคลังข้อมูล「日本語話し言葉コーパス」และแบ่งทำนองเสียงทั้งหมดเป็น 6 ประเภท โดยแทนทำนองเสียงด้วย Tone Letter ของ Chao (1930) การถอดทำนองเสียงทำโดยผู้พูดภาษาไทย และตรวจเช็คโดยผู้พูดภาษาไทยอีก 2 คน

ภาพที่ 1 ประเภททำนองเสียงที่ใช้ในงานวิจัย

ทำนองเสียงทั้ง 6 ประเภทได้แก่

1. ทำนองเสียงแบบ 33 เป็นทำนองเสียงปกติ เทียบเท่าวรรณยุกต์ไทยเสียงสามัญ (เน)
2. ทำนองเสียงแบบ 44 เป็นทำนองเสียงขึ้นสูง เทียบเท่าวรรณยุกต์ไทยเสียงตรี (เน้, เนะ)
3. ทำนองเสียงแบบ 25 เป็นทำนองเสียงขึ้นสูง เทียบเท่าวรรณยุกต์ไทยเสียงจัตวา (เหน)
4. ทำนองเสียงแบบ 43 เป็นทำนองเสียงลงต่ำ เทียบเท่าวรรณยุกต์ไทยเสียงโท (เน)
5. ทำนองเสียงแบบ 42 เป็นทำนองเสียงลงต่ำ เสียงต่ำกว่าวรรณยุกต์ไทยเสียงโท (เน-เอ)
6. ทำนองเสียงแบบ 32 เป็นทำนองเสียงลงต่ำ เสียงต่ำกว่าวรรณยุกต์ไทยเสียงสามัญ แต่ไม่เท่าเสียงเอก (เน-เอ)

ทำนองเสียงแบบ 44 ถือเป็นทำนองเสียงมาตรฐานเมื่อพูดถึงคำช่วย「ネ」แบบเสียงขึ้นสูง และทำนองเสียงแบบ 43 ถือเป็นทำนองเสียงมาตรฐานเมื่อพูดถึงคำช่วย「ネ」แบบเสียงลงต่ำ

4. ผลการสำรวจทำนองเสียงคำช่วย「ネ」

4.1 ผลการสำรวจทำนองเสียงคำช่วย「ネ」ที่ปรากฏในบทสนทนาได้ตอบในบทภาพยนตร์

จากบทสนทนาได้ตอบในบทภาพยนตร์ ดังระบุในตารางที่ 1 พบว่าเจ้าของภาษาใช้คำช่วย「ネ」ทำนองเสียงขึ้นสูงมากที่สุดในทุกหน้าที่ แม้แต่ในหน้าที่ขอความเห็นพ้อง ที่ 森山 (2001) สรุปจากผลสำรวจว่าเจ้าของภาษาใช้ทำนองเสียงลงต่ำ ก็ใช้ทำนองเสียงขึ้นสูงด้วย

อย่างไรก็ตาม ในเนื้อหาที่ต้องการขอการยืนยันข้อมูล เจ้าของภาษาใช้เฉพาะทำนองเสียงขึ้นสูงเท่านั้น หาก

ตารางที่ 1 ทำนองเสียงของคำช่วย「ネ」แต่ละประเภทในบทสนทนาในภาพยนตร์

	ทำนองเสียง คำช่วย 「ネ」						รวม	หมายเหตุ
	ปกติ	ลงต่ำ			ขึ้นสูง			
	33	32	42	43	44	25		
เรียกความสนใจ	12	8	1	37	126	3	187	男 70
	6%	25%(46)			69%(129)		100%	女 117
ขอความเห็นพ้อง	2	2	0	5	34	1	44	男 12
	4%	16%(7)			80%(35)		100%	女 32
ขอการยืนยัน	0	0	0	0	7	0	7	男 1
	0%	0%(0)			100%(7)		100%	女 6
แสดงความสนใจ	3	0	0	7	27	2	39	男 13
	8%	18%(7)			74%(29)		100%	女 26
แสดงความเห็นพ้อง	0	0	0	0	1	0	1	男 0
	0%	0%			100%(1)		100%	女 1
แสดงการยืนยันกับตนเอง	0	0	0	0	1	0	1	男 0
	0%	0%			100%(1)		100%	女 1

พิจารณาจากข้อมูลระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังประกอบ อาจกล่าวได้ว่า คำช่วย「ネ」เสียงลงต่ำใช้ได้ในกรณีที่ผู้พูดมีข้อมูลเท่าๆ หรือมากกว่าผู้ฟัง โดยในการขอความเห็นพ้อง หรือการเรียกความสนใจนั้น หากผู้พูดใช้ทำนองเสียงลงต่ำ ระดับการขอความเห็นพ้องหรือเรียกความสนใจจะมีมากกว่าทำนองเสียงขึ้นสูง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(8) ツネ子 体育見学しなよ。

女子学生1 そうしなよ。

ツネ子 私、言ってきてあげる。

タエ子 いいよ。連絡帳、書いてきたの。

ツネ子 なーんだ、じゃ、いいじゃないさ。ね⁴³。

女子学生2 {うなずく} (『おもひでぼろぼろ』)

(9) ナナ子 あたしたちはね⁴³、あんたみたいに細々したもの買ってもらわないで、
たまにドーンと買ってもらうのよ。ね⁴⁴。

ヤエ子 そう。 (『おもひでぼろぼろ』)

ตัวอย่างที่ (8) ツネ子 ขอความเห็นพ้องกับเพื่อนๆ ว่าควรให้ タエ子 ซึ่งป่วยอยู่ นั่งเฉยๆ ในวิชาพลศึกษา ทั้งที่
タエ子 ไม่อยากหยุด เพราะกลัวโดนเพื่อนผู้ชายล้อว่าไม่เรียนวิชาพลศึกษาเพราะมีประจำเดือน ตัวอย่างที่ (9) ナナ子 ขอ
ความเห็นพ้องกับ ヤエ子 ว่าพวกคนนานๆ ที่ถึงจะขอพ่อแม่ซื้อของไม่ขอโน้นขอนี่เหมือน タエ子 ตัวอย่างทั้งสองใช้
คำช่วย「ネ」แบบคำโดด ขอความเห็นพ้องเหมือนกัน แต่มีทำนองเสียงแตกต่างกัน

(10) 青木 会社が終わって、カツラ被って衣装着て、トニーバーズになるんです。ラテン
の世界チャンピオンなんですけどね⁴⁴、ああ、それで、音楽に乗って体を動かして
ると、本当に楽しいというのか、開放されるというのか。

(『Shall We ダンス?』)

(11) 三輪 最も裁判にそなえて、あらゆる証拠押さえておきたいとか、そんな場合ですけ
どね⁴³、いわば、離婚を前提として調査ですな。 (『Shall We ダンス?』)

คำช่วย「ネ」ในตัวอย่างที่ (10) และ (11) เป็นการเรียกความสนใจให้ผู้ฟังสนใจการอธิบายเพิ่มเติมของผู้พูดชาย แต่เมื่อพิจารณาเนื้อความเปรียบเทียบกัน ในตัวอย่างที่ (11) 三輪 ซึ่งเป็นนักสืบอาจต้องการกำชับข้อมูลให้ผู้ฟัง (昌子) ทราบว่าโดยปกติภรรยาจ้างนักสืบให้ติดตามสามีเพราะหวังผลที่จะหย่า ส่วนตัวอย่างที่ (10) 青木 ต้องการเสริมข้อมูลว่า トニーバーンズ ที่เขากล่าวถึงเป็นใคร ความรู้สึกของการใช้「ネ」เรียกความสนใจทำนองเสียงลงต่ำจะมีระดับการกระตุ้นให้รับข้อมูลมากกว่าการใช้ทำนองเสียงขึ้นสูง

คำช่วย「ネ」อีก 3 ประเภทที่ไม่ต้องการการตอบสนองจากผู้ฟัง ใช้ทำนองเสียงขึ้นสูงเป็นหลัก

(12) 平山 毎週水曜日にここでダンスレッスンを受けています。

三輪 ふーん。ダンスね⁴³。変なことに巻き込まれてたというわけだ。

(『Shall We ダンス?』)

ในตัวอย่างที่ (12) 「ダンスね」เป็นการรับข้อมูลจาก 平山 คำช่วย「ネ」ดังกล่าวถือว่ามีหน้าที่แสดงความสนใจ สาเหตุที่ตัวอย่างนี้ใช้ทำนองเสียงแบบ 43 ต่างไปจากทำนองเสียงทั่วไปที่ใช้แบบ 44 นั้นอาจใช้ทฤษฎีของ 森山 (2008) มาอธิบายได้ โดย 森山 (2008) กล่าวถึงสำนวนที่เรียกว่า「エコー表現」ที่เป็นการกล่าวซ้ำสิ่งที่คู่สนทนา กล่าว กรณีที่ผู้พูดต้องการนำเอาสิ่งที่กล่าวซ้ำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการสร้างถ้อยความต่อ จะใช้ทำนองเสียงแบบลงต่ำ แต่ถ้าไม่ต้องการนำไปใช้ต่อ แครับข้อมูลเฉยๆ จะใช้ทำนองเสียงแบบขึ้นสูง

นอกจากหน้าที่แสดงความสนใจแล้ว หน้าที่แสดงความเห็นพ้อง ถือว่าเป็นหน้าที่ที่ผู้พูดมีข้อมูลพอกๆ กับคู่สนทนา ดังนั้น แม้ในการสำรวจครั้งนี้จะพบตัวอย่างทำนองเสียงแบบ 44 เพียง 1 ตัวอย่างเท่านั้น แต่ในทางทฤษฎีก็สามารถใช้ทำนองเสียงลงต่ำ 43 ได้เช่นกัน ดังแสดงในตัวอย่างที่ (13) ที่แม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นของ ナナ子

(13) ナナ子 小野屋がいわ。タエ子行ったことないし。

母 そうね⁴⁴。

(『おもひでぼろぼろ』)

(13) 母 そうね⁴³。

หน้าที่แสดงการยืนยันข้อมูลกับตนเอง แม้ว่าคู่สนทนาจะไม่มีข้อมูลเลย แต่เมื่อพิจารณาการยืนยันข้อมูลกับตนเอง ก็แสดงว่าผู้พูดเองก็ไม่ได้เตรียมข้อมูลนั้นไว้ก่อน ต้องผ่านกระบวนการประมวลผล ดังนั้น ทำนองเสียงลงต่ำที่ใช้กับหน้าที่ที่ผู้พูดมีข้อมูลมากเท่ากับผู้ฟังหรือมากกว่า จึงใช้กับหน้าที่นี้ไม่ได้

4.2 ผลการสำรวจทำนองเสียงคำช่วย「ネ」ที่ปรากฏในบทปาฐกถา

ตารางที่ 2 ทำนองเสียงของคำช่วย「ネ」แต่ละประเภทในบทปาฐกถา

	ทำนองเสียง คำช่วย 「ネ」						รวม	หมายเหตุ
	ปกติ	ลงต่ำ			ขึ้นสูง			
	33	32	42	43	44	25		
เรียกความสนใจ	228	374	78	382	876	7	1,945	男 1,556
	12%	43%(834)			45%(883)		100%	女 389
ขอความเห็นพ้อง	1	0	0	0	0	1	2	男 0
	50%	0%			50%		100%	女 2
แสดงความสนใจ	26	7	1	34	69	1	138	男 65
	19%	30%(42)			51%(70)		100%	女 73
แสดงการยืนยันกับตนเอง	1	1	0	1	13	1	17	男 9
	6%	12%(2)			82%(14)		100%	女 8

จากตารางที่ 2 จะพบว่าหน้าที่ทั้ง 4 ประเภทของคำช่วย「ネ」 มีทำนองเสียงขึ้นสูงเป็นหลักเช่นเดียวกับผลการ

สำรวจในบทสนทนาได้ตอบในภาพยนตร์ จุดที่แตกต่างจากข้อมูลแรก คือ พบว่ามีการใช้ทำนองเสียงแบบลงต่ำและแบบปกติเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะทำนองเสียงแบบ 32

เมื่อพิจารณาตัวแปรในข้อมูลดังกล่าวพบว่า ในคลังข้อมูลบทปาฐกถา ผู้พูดชายใช้คำช่วย「ネ」มากกว่าผู้พูดหญิง แตกต่างจากข้อมูลบทสนทนาได้ตอบในภาพยนตร์ที่ผู้พูดหญิงมากกว่าผู้พูดชาย ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลทั้งสองมาแยกเพศของผู้พูด ได้ผลตามตารางที่ 3 และ 4

ตารางที่ 3 ทำนองเสียงคำช่วย「ネ」ในบทสนทนาในภาพยนตร์แยกตามเพศ

	ชาย						หญิง						รวม
	ปกติ	ลงต่ำ			ขึ้นสูง		ปกติ	ลงต่ำ			ขึ้นสูง		
	33	32	42	43	44	25	33	32	42	43	44	25	
เรียกความสนใจ	9	7	1	20	32	1	3	1	0	17	94	2	男 70
	13%	40%(28)			47%(33)		3%	15%(18)			82%(96)		女 117
ขอความเห็นพ้อง	0	1	0	2	8	1	2	1	0	3	26	0	男 12
	0%	25%(3)			75%(9)		1%	13%(4)			81%(26)		女 32
ขอการยืนยัน	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	6	0	男 1
	0%	0%			100%		0%	0%			100%		女 6
แสดงความสนใจ	2	0	0	4	6	1	1	0	0	3	21	1	男 13
	15%	31%(4)			54%(7)		4%	11%(3)			85%(22)		女 26
แสดงความเห็นพ้อง	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	男 0
							0%	0%			100%		女 1
แสดงการยืนยันกับตนเอง	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	男 0
							0%	0%			100%		女 1

ตารางที่ 4 ทำนองเสียงคำช่วย「ネ」ในบทปาฐกถาแยกตามเพศ

	ชาย						หญิง						รวม
	ปกติ	ลงต่ำ			ขึ้นสูง		ปกติ	ลงต่ำ			ขึ้นสูง		
	33	32	42	43	44	25	33	32	42	43	44	25	
เรียกความสนใจ	198	354	69	310	621	4	30	20	9	72	255	3	男 1,556 女 389
	13%	47%(733)			40%(625)		8%	26%(101)			66%(258)		
ขอความเห็นพ้อง	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	男 0 女 2
							50%	0%			50%		
แสดงความสนใจ	14	2	0	18	31	0	12	5	1	16	38	1	男 65 女 73
	21%	31%(20)			48%(31)		16%	30%(22)			54%(39)		
แสดงการยืนยันกับตนเอง	1	0	0	0	8	0	0	1	0	1	5	1	男 9 女 8
	11%	0%(0)			89%(8)		0%	25%(2)			75%(6)		

จากตารางที่ 3 และ 4 จะเห็นว่าผู้พูดหญิงมีแนวโน้มใช้คำช่วย「ネ」ในทำนองเสียงขึ้นสูงแบบ 44 มากในทุกหน้าที่ ส่วนในผู้พูดชายมีแนวโน้มใช้ทำนองเสียงลงต่ำใกล้เคียงทำนองเสียงขึ้นสูงในหน้าที่เรียกความสนใจ โดยเฉพาะทำนองเสียงลงต่ำแบบ 32 (เน-เอ) นั้น ไม่มีกล่าวถึงในการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น แต่พบมากใกล้เคียงกับแบบ 43 (เน) เมื่อพิจารณารวมเป็นทำนองเสียงลงต่ำแล้ว ในบทปาฐกถา ผู้พูดชายจะใช้ทำนองเสียงดังกล่าวมากกว่าทำนองเสียงขึ้นสูง

4.3 คำช่วย「ネ」ทำนองเสียงแบบ 32 ของผู้พูดชาย

แม้ว่าคำช่วย「ネ」ที่ปรากฏโดยมากในคลังข้อมูลทั้ง 2 ประเภท เจ้าของภาษาจะใช้ทำนองเสียงขึ้นสูงมากกว่าแต่เนื่องจากในกลุ่มผู้พูดชายกลับมีการใช้คำช่วย「ネ」ทำนองเสียงลงต่ำในปริมาณเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ในหน้าที่เรียกความสนใจและขอความเห็นพ้อง³ ผู้วิจัยจึงศึกษาลักษณะคำช่วย「ネ」ที่ใช้ทำนองเสียงแบบ 32 เพิ่มเติม

ตัวอย่างทำนองเสียงแบบ 32 (เน-เอ) ที่ปรากฏ เช่น

- (14) 船橋市といいますのは、え、千葉県の東側ですね³²。もう東京に近い方に位置しまして、

え一、東京駅から電車で三十分程の、え一、人口 55 万人の都市となっております。

(S03M1049)

- (15) 最後にですね³²、え一、ま、その、商店街の話が出ましたんで、ま、商店街の構成についてでもちょっと話していきたいなと思うんですけども、

(S03M1049)

ตัวอย่างที่ (14) ผู้พูดชายกล่าวถึงข้อมูลตั้งเขมเมือง 船橋 คำช่วย「ネ」ปรากฏในตำแหน่งท้ายประโยค และในตัวอย่างที่ (15) ผู้พูดคนเดียวกันใช้คำช่วย「ネ」วางท้ายอนุพากย์「最後に」ซึ่งเป็นคำบอกลำดับเรื่องเล่า

ตารางที่ 5 ทำนองเสียงแบบลงต่ำในคำช่วย「ネ」ตำแหน่งต่างๆ

	ตำแหน่ง	แบบ32	แบบ42	แบบ43	แบบ44
1	ท้ายประโยค (N しますね。)	11 (3.1%)	5 (1.4%)	21 (5.9%)	281 (79.6%)
2	ท้ายประธาน (N がね)	54 (46.6%)	10 (8.6%)	16 (13.8%)	24 (20.7%)
3	ท้ายคำประกอบ (N をね等)	81 (31.0%)	12 (4.6%)	58 (22.2%)	74 (28.4%)
4	ท้ายหัวเรื่อง (N はね等)	48 (23.5%)	16 (7.8%)	54 (26.5%)	62 (30.4%)
5	ท้ายอนุประโยคความเรียง (N してね。)	64 (28.7%)	7 (3.1%)	53 (23.8%)	61 (27.4%)
6	ท้ายอนุประโยคเงื่อนไข (N したらね。)	16 (19.5%)	0 (0.0%)	33 (40.2%)	23 (28.0%)

หมายเหตุ คำช่วย「ネ」ที่ปรากฏในบทปาฐกถาจำลอง อาจปรากฏในรูปแบบ「デスネ」ซึ่งถือเป็นรูปสุภาพของ「ネ」

เมื่อนำผลการสำรวจทำนองเสียงแบบ 32 เปรียบเทียบกับทำนองเสียงแบบอื่นๆ ดังปรากฏในตารางที่ 5 จะพบว่า ผู้พูดชายนิยมใช้ทำนองเสียงขึ้นสูงกับคำช่วย「ネ」ท้ายประโยคเช่นเดียวกับผู้พูดหญิง แต่เมื่อใช้ท้ายอนุพากย์ท้ายประธาน ท้ายคำประกอบ ท้ายอนุประโยคความเรียง จะนิยมใช้ทำนองเสียงลงต่ำแบบ 32 มากกว่า และเมื่อพิจารณาทำนองเสียงแบบ 42, 43 รวมด้วยแล้ว ผู้พูดชายจะนิยมใช้ทำนองเสียงลงต่ำกับคำช่วย「ネ」ท้ายหัวเรื่องและท้ายอนุประโยคเงื่อนไขมากกว่าทำนองเสียงขึ้นสูง

ดังที่ได้กล่าวใน 4.1 หากพิจารณาทำนองเสียงลงต่ำที่ปรากฏในคำช่วย「ネ」หน้าที่เรียกความสนใจและขอความเห็นพ้องว่ามีระดับการกระตุ้นให้รับข้อมูลมากกว่าแบบทำนองเสียงขึ้นสูง อาจสรุปได้ว่าผู้พูดชายใช้ทำนองเสียงแบบ 42 และ 43 กระตุ้นให้ผู้ฟังรับข้อมูลเกี่ยวกับหัวเรื่องประโยค สำหรับอนุประโยคเงื่อนไขนั้น พบว่าโดยส่วนใหญ่ใช้เป็นสำนวนแสดงหัวเรื่อง (提題表現) เช่น「といえは」「という」と และเมื่อเปรียบเทียบกับอนุพากย์อื่นๆ พบว่าอนุพากย์นี้ถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดของหัวข้อสนทนา สำหรับผู้พูดชาย ทำนองเสียงลงต่ำ 42 และ 43 จึงอาจใช้กับส่วนที่สำคัญ ควรเน้นให้ผู้ฟังรับสารมากที่สุด

ทำนองเสียงแบบ 32 ที่พบมากในอนุพากย์ท้ายประธาน ท้ายคำประกอบ และท้ายอนุประโยคความเรียงจึงน่าจะ มีระดับการกระตุ้นให้รับข้อมูลน้อยกว่า และทำนองเสียงขึ้นสูง หากไม่มีการ“ขึ้นสูงที่ชัดเจน” ก็จะมีระดับการกระตุ้นให้รับข้อมูลต่ำกว่า

สำหรับผู้พูดหญิง พบว่าในตำแหน่งดังกล่าวมีการใช้คำช่วย「ネ」ทำนองเสียงขึ้นสูงเป็นหลัก ดังนั้นทำนองเสียงที่เกี่ยวข้องกับระดับการกระตุ้นให้รับสารนี้อาจเกี่ยวพันกับความสุภาพ ซึ่งจะนำไปพิสูจน์ในงานวิจัยครั้งต่อไป

5. การนำไปใช้ในการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น

จากการสำรวจทำนองเสียงคำช่วย「ネ」ในบทสนทนาได้ตอบในภาพยนตร์และบทปาฐกถาจำลอง และงานวิจัยที่ผ่านมา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นได้ดังต่อไปนี้

- [1] ทำนองเสียงขึ้นสูงและลงต่ำของคำช่วย「ネ」 ไม่ใช่เกณฑ์ในการแบ่งหน้าที่ เพราะคำช่วย「ネ」หน้าที่ขอความ

เห็นพ้อง สามารถใช้ทำนองเสียงได้ทั้งแบบขึ้นสูงและลงต่ำ

[2] ในการเรียนการสอนขั้นต้น หน้าที่ขอการยืนยันข้อมูล จะใช้ทำนองเสียงขึ้นสูง หากผู้สอนสอนผู้เรียนออกเสียง 「ㄛ」 ให้ชัดเจน จะช่วยให้การสื่อความหมายขอการยืนยันข้อมูลจากผู้ฟังสื่อสารได้ถูกต้องมากขึ้น ส่วนหน้าที่ขอความเห็นพ้อง และแสดงความเห็นพ้อง สามารถใช้ทำนองเสียงได้ทั้งแบบขึ้นสูงและลงต่ำ แต่ทำนองเสียงแบบลงต่ำมีระดับการกระตุ้นให้รับสารมากกว่า

[3] คำช่วย 「ㄛ」 หน้าที่แสดงการยืนยันข้อมูลกับตนเอง ซึ่งควรสอนในภาษาญี่ปุ่นชั้นกลาง ใช้ทำนองเสียงขึ้นสูง แต่เพื่อแยกความแตกต่างกับหน้าที่ที่ต้องการการตอบสนองจากผู้ฟัง ควรให้ผู้พูดออกเสียงเบาๆ ไม่เน้นมาก ผู้เรียนชาวไทยมักมีปัญหาเรื่องการลงท้ายประโยคด้วยเสียงเน้น เพราะในภาษาไทย สระเสียงสั้นจะทำให้ผู้พูดภาษาไทยออกเสียงกัก Glottal Stop โดยอัตโนมัติ ทำให้ผู้ฟังเข้าใจผิดได้ว่าเป็นการขอการยืนยันจากผู้ฟัง

[4] คำช่วย 「ㄛ」 หน้าที่แสดงความสนใจ เป็นการกล่าวรับข้อมูลจากคู่สนทนา สามารถนำแนวคิดของ 森山 (2008) มาช่วย โดยหากผู้พูดต้องการรับสารไว้นั้นให้ใช้ทำนองเสียงขึ้นสูง แต่ถ้าต้องการนำสารนั้นมาเป็นหัวข้อพูดคุยต่อโดยทันที ให้ใช้ทำนองเสียงลงต่ำ

[5] หน้าที่เรียกความสนใจ สามารถใช้ทำนองเสียงขึ้นสูง (เนะ) และลงต่ำ (เน้, เน-เอ) ได้ โดยการใช้ทำนองเสียงลงต่ำจะมีระดับการกระตุ้นให้รับสารมากกว่าเช่นเดียวกับหน้าที่ขอความเห็นพ้อง

[6] ทำนองเสียงขึ้นสูง นอกจากแบบ 44 (เน้, เนะ) แล้วยังมีรูปแปรคือ แบบ 25 (เหน) ส่วนทำนองเสียงลงต่ำนอกจากแบบ 43 (เน้) แล้วยังมีรูปแปรคือ แบบ 32 (เน-เอ) และแบบ 42 (เน้-เอ) สำหรับผู้เรียนชาวไทยอาจแยกเสียงแบบ 43 กับ 42 ได้ยาก แต่สามารถแยกความต่างจากแบบ 32 ได้ ดังนั้น อาจสอนรูปแปรเฉพาะแบบ 32 การออกเสียงที่เบาคลมเครือ หรือการออกเสียงคำช่วย 「ㄛ」 ระหว่างถ้อยความที่ต่อเนื่อง อาจทำให้ทำนองเสียงเป็นแบบปกติ 33 (เน) ได้อีกด้วย กรณีดังกล่าว จะมีการกระตุ้นผู้ฟังให้ตอบสนองน้อย โดยปกติรูปหลักกับรูปแปรถือว่าไม่มีความแตกต่างกัน

[7] ผู้สอนอาจแนะนำให้ผู้เรียนหญิงใช้ทำนองเสียงขึ้นสูงเป็นหลัก ส่วนผู้เรียนชายอาจใช้คำช่วย 「ㄛ」 ทำนองเสียงลงต่ำแบบ 32 (เน-เอ) เมื่อใช้ในตำแหน่งท้ายอนุพยางค์ที่ไม่สำคัญเพื่อเรียกความสนใจจากผู้ฟังในระดับหนึ่ง แต่หากเป็นอนุพยางค์ที่เป็นหัวเรื่องสนทนาให้เรียกความสนใจด้วยทำนองเสียงลงต่ำแบบ 43 (เน้) ผู้สอนอาจให้ข้อมูลนี้กับผู้เรียนชาวไทยทั่วไปเพื่อทำความเข้าใจความแตกต่างในการใช้ภาษาญี่ปุ่นของเจ้าของภาษาผู้ชายและผู้หญิง

6. บทส่งท้าย

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทำนองเสียงของคำช่วย 「ㄛ」 จากบทสนทนาได้ตอบและบทพยากรณ์จำลองพบว่า ทำนองเสียงสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการระบุหน้าที่ของคำช่วย 「ㄛ」 ได้ระดับหนึ่ง แต่เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้คำช่วย 「ㄛ」 หน้าที่อื่นๆ ที่เหลือ จะพบว่าทำนองเสียงไม่สามารถใช้เป็นเกณฑ์แบ่งหน้าที่ได้ต่อไป เพราะทำนองเสียงของคำช่วย 「ㄛ」 เป็นตัวกำหนดระดับการกระตุ้นให้ผู้ฟังรับสาร โดยทำนองเสียงลงต่ำจะมีระดับการกระตุ้นสูงกว่าทำนองเสียงขึ้นสูง และทำนองเสียงลงต่ำยังแสดงว่าผู้พูดจะดำเนินบทสนทนาต่อไป ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่าผู้พูดชายนิยมใช้ทำนองเสียงลงต่ำมากกว่าผู้พูดหญิง ซึ่งการใช้ภาษาให้ถูกต้องตามเพศนั้นเป็นเรื่องละเอียดอ่อนของผู้เรียนชาวไทยที่ผู้สอนควรให้ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกใช้ภาษา

ในงานวิจัยครั้งนี้ ยังมีข้อบกพร่องในเรื่องจำนวนบทสนทนาที่นำมาวิเคราะห์ ความสุภาพที่เกี่ยวข้องกับการใช้

คำช่วย「ネ」และทำนองเสียงลงต่ำ การแยกทำนองเสียง “ขึ้นสูงที่ชัดเจน” ออกจากทำนองเสียงขึ้นสูงปกติ ซึ่งผู้วิจัยจะทำการวิจัยเพิ่มเติมต่อไป

งานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้ข้อมูลจากคลังข้อมูล「日本語話し言葉コーパス」(2004) ของ 国立国語研究所 他 และเป็นส่วนหนึ่งในการเขียนวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโครงการ Fellowship Program ของมูลนิธิญี่ปุ่น ผู้วิจัยขอขอบคุณโครงการมา ณ ที่นี้

เชิงอรรถ

- 1 ทำนองเสียงขึ้นสูง (上昇イントネーション หรือ 上昇調) มักนิยมเทียบกับเสียงตรีในภาษาไทย เช่น 「カ」 (กะ) 「ヨ」 (โยะ) ทำนองเสียงลงต่ำ (下降イントネーション หรือ 下降調) มักนิยมเทียบกับเสียงเอก หรือ โทในภาษาไทย เช่น 「カ」 (กะ) 「ヨ」 (โย่)
- 2 ทำนองเสียงปกติ (平坦イントネーション หรือ 平坦調) คือเสียงแบนราบ เทียบได้กับเสียงสามัญในภาษาไทย
- 3 คำช่วย「ネ」หน้าที่แสดงความสนใจนั้น มีทำนองเสียงลงต่ำใช้จำนวนมากเช่นกัน แต่สามารถใช้ทฤษฎีของ 森山 (2008) อธิบายได้

บรรณานุกรม

- 伊豆原英子 (1992) 『『ね』のコミュニケーション機能』『日本語研究と日本語教育』名古屋大学出版会、pp.159-172
- 杉藤美代子 (2001) 「終助詞『ね』の意味・機能とイントネーション」音声文法研究会編『文法と音声Ⅲ』くろしお出版、pp.17-29
- チューシー、アサダーユット (2009) 「タイの日本語教育における助詞『ネ』の伝達機能の指導上の問題点」『早稲田日本語教育学』4、早稲田大学大学院日本語教育研究科、pp.57-69
- 野田春美 (2002) 「終助詞の機能」宮崎和人他編『モダリティ』くろしお出版、pp.261-288
- 森山卓郎 (2001) 「終助詞『ね』のイントネーション—修正イントネーション制約の試み—」音声文法研究会編『文法と音声Ⅲ』くろしお出版、pp.31-54
- 森山卓郎 (2008) 「談話におけるエコー表現—相手の発話を受ける『ね』『ねえ』『か』を中心に—」串田秀也他編『「単位」としての文と発話』ひつじ書房、pp.27-44
- Chao, Yuen-Ren (1930), "A system of tone-letters", *Le Maître Phonétique* 45: 24–27

แหล่งข้อมูล

- 国立国語研究所・情報通信研究機構 (2004) 「日本語話し言葉コーパス」
- 井筒和幸 (1999) 『のだ自慢』DVD、ポニーキャニオン、周防正行 (1996) 『Shall We ダンス?』DVD、大映、高畑勲 (1991) 『おもひでぽろぽろ』DVD、スタジオジブリ、宮崎駿 (1995) 『耳をすませば』DVD、スタジオジブリ、矢口史靖 (2001) 『ウォーターボーイズ』DVD、東宝